СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

Привалова Олена Миколаївна;
Привалова Інна Миколаївна

Ринок страхування життя є потужним джерелом інвестиційних ресурсів в економіку в багатьох країнах світу. Для економіки України важливим є аналіз закономірностей його розвитку в умовах глобалізації фінансових ринків з метою розробки ефективної стратегії і тактики державної політики, спрямованої на зростання конкуренції.

У дослідження теоретико-методологічних засад страхування, у тому числі страхування життя, вагомий внесок зробили вітчизняні вчені В. Д. Базилевич, В. Д. Бігдаш, Н. М. Внукова, Л. В. Временко, О. О. Гаманкова, О. М. Залєтов, О. Д. Заруба, М. С. Клапків, М. В. Мних, С. С. Осадець, Т. А. Ротова, О. Ф. Філонюк, Я. П. Шумелда та інші.

Однак основна увага вітчизняних науковців і практиків приділялася дослідженню теоретичних основ загального страхування, тоді як низка питань у галузі страхування життя, а саме у сфері розвитку конкуренції на цьому ринку та державного регулювання, нині висвітлена недостатньо і потребує поглибленого дослідження. Так само, як і всебічне дослідження напрямів розвитку страхових ринків у контексті застосування сучасних технологій ведення бізнесу.

Метою наукового повідомлення є визначення основних показників розвитку ринку страхування життя України на сучасному етапі та окреслення основних напрямів розвитку страхування у світі в контексті фінансової глобалізації та модернізації економік.

Рівень розвитку страхового ринку України за 22 роки існування незалежної держави залишається неприпустимо низьким. Загальний обсяг ринку страхування життя України за надходженням страхових платежів становить 1346,6 млн грн, або 168,3 млн дол. США. При обсягах світового ринку страхування життя у 2626,94 млрд дол. США, європейського – 937168 млн дол. США частка України займає відповідно 0,006% та 0,018%. Очевидно, що частка вітчизняного ринку є статистично невловимою, особливо враховуючи географічне розташування нашої країни, чисельність населення та економічний потенціал [1, с. 14]. Премії за всіма видами страхування життя на душу населення становлять лише 4 дол. США, що у 1000 разів менше, ніж у середньому у країнах *G7* і у 24–25 разів менше, ніж у середньому у країнах Центральної та Східної Європи та країнах-членах *ASEAN*. У такому ж найнижчому діапазоні серед країн Європейського субконтиненту знаходиться тільки Росія (8 дол. США на душу населення).

Незважаючи на мізерні показники, ринок страхування життя останнім часом демонструє зростання. Як видно із складеної нами табл. 1, з 2003 по 2012 рр. кількість компаній, що мають ліцензію на здійснення страхування життя, збільшилась у 2,1 разу, а саме з 30 до 62 компаній.

З табл. 1 також випливає, якщо на компанії зі страхування життя у 2003 р. припадало 8,4% загальної кількості страховиків, то у 2012 р. – 14,5%, при цьому лише 26 компаній, або 40,6% від зареєстрованих компаній зі страхування життя здійснювали цей вид страхування та надавали свою звітність для оприлюднення в засобах масової інформації.

Станом на кінець 2012 р. у Державному реєстрі фінансових установ України кількість компаній з ризикових видів страхування

Таблиця 1

Кількість страхових компаній зі страхування життя та ризикових видів страхування в Україні

Показник	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Всього	357	387	398	411	446	458	450	456	442	414
Страхування життя	30	45	50	55	65	69	72	67	64	62
Ризикове страхування	327	342	348	356	381	389	378	389	378	352

Складено за даними [2].

зменшилася на 26 одиниць, до 352, зі страхування життя – на 2 компанії, до 62. Близько 200 страхових компаній (1%) знаходяться у неробочому стані й не впливають на рівень конкуренції.

Незважаючи на значну кількість компаній, концентрація на ринку страхування життя, наведена відповідно до розрахунків у табл. 2, свідчить про те, що тут переважають два десятки великих страхових компаній, які концентрують весь ринок (97%), натомість решта компаній обслуговує інтереси своїх акціонерів, майже не розвиваючись. Таким чином на ринку страхування життя України наявна олігополістична конкуренція.

На сучасному етапі розвитку ринку страхування, зокрема страхування життя, створюється глобальне конкурентне середовище. Цей процес обумовлений фінансовою інтеграцією, що спричиняє взаємний вплив як національних, так і світових ринків.

Конкуренція на ринку страхування життя спонукає страхові компанії розробляти і вводити в обіг нові види продуктів, постійно їх удосконалювати, розширювати асортимент послуг, орієнтованих на інтереси різних соціально-економічних верств населення та підприємств різних форм власності.

Факторами, що створюватимуть страховий ринок у майбутньому, є не тільки ситуація на фінансових ринках. На нього впливатимуть демографічні зміни, постійно зростаюча влада клієнтів, технологічна революція тощо. Дослідники компанії *PwC* запропонували взяти до уваги п'ять глобальних чинників, спроможних змінити страховий ринок у перспективі до 2020 р. До них належать наступні вектори розвитку:

1) соціальний (влада переходить клієнтові);

2) технологічний (прогрес технологій дозволить управляти великими масивами інформації та перетворювати ці бази даних на інструмент для бізнесу);

3) екологічний (глобальні катастрофи посилять ризикові моделі та зроблять їх більш складними та ефективними);

4) економічний (зростання впливу ринків, що розвиваються, та посилення їх ролі в глобальній експансії на розвинені ринки);

5) політичний (гармонізація, стандартизація і глобалізація страхових ринків).

Характеристика зазначених векторів представлена у табл. 3.

Враховуючи зазначені вектори впливу на розвиток страхового ринку, вважаємо, що до 2020 р. слід очікувати наступні процеси в інших, ніж страхування життя, секторах страхування:

– появу віртуальних бізнес-співтовариств власників малого бізнесу. Передумовою є соціальні медіа, які об'єднають власників малого бізнесу з метою створення пулів для кращої прогнозованості ризиків;

– автоматичний андерайтинг;

Таблиця 2

Коефіцієнти ринкової концентрації (*CR*) та індекси ринкової концентрації Герфіндаля-Гіршмана (*HHI*) на ринку страхування життя в Україні за 2007–2011 рр.

Період	Показники ринкової концентрації					
	CR-3	CR-5	CR-10	CR-15	CR-20	HHI
2007	0,52	0,66	0,81	0,86	0,89	1181,45
2008	0,51	0,66	0,78	0,85	0,90	1126,11
2009	0,54	0,64	0,81	0,90	0,95	1134,84
2010	0,52	0,71	0,86	0,94	0,99	1214,55
2011	0,51	0,69	0,87	0,94	0,97	1206,90

Розрахунки авторів

Таблиця 3

Вектор розвитку	Характеристика
Соціальний	Клієнти мігрують у соціальні мережі Зміна очікувань клієнтів (простота, прозорість, швидка купівля послуг) Краще знання ризиків, які їм загрожують Здоров'я (зростання загроз від вірусів, стійких до медичних препаратів)
Технологічний	Зростаюча роль інформації та можливостей її аналізу Зростання чисельності девайсів з доступом до Інтернету Розвиток програмного забезпечення Прогрес у медичній галузі (телемедицина, моніторинг)
Екологічний	Кліматичні зміни та катастрофи Забруднення та негативний вплив на здоров'я
Економічний	Можливості нового зростання Зростання фіскального впливу Інфляція/дефляція Ризик-менеджмент Соціальна захищеність та вигоди Партнерство бізнесу та держави Збільшення кількості населення у містах *On-line* дистрибуція
Політичний	Регуляторні реформи та глобалізація Геополітичні ризики Тероризм Оподаткування Розвиток ісламського страхування такафул

Складено за даними [3]

– трансформації бізнес-моделей до створення стандартизованих продуктів з додатковими складовими та сервісами.

У процесі розвитку страхування життя до 2020 р., на наш погляд, з'являться нові продукти для пенсіонерів. Причиною є екологічні фактори, урбанізація, зміна поведінки та державної політики, що змінять ставлення населення до індивідуального страхування. Чисельність людей за 60 років зросте втричі і до 2050 р. складе 2 млрд осіб, що спричинить велику необхідність у додаткових пенсійних рішеннях. Слід очікувати посилення конкуренції у цьому сегменті серед банків і недержавних пенсійних фондів.

Ще одним трендом розвитку ринку стане співпраця страхових компаній і державних органів. Держави всього світу постануть перед проблемою соціального забезпечення, саме тому вони очікують від страховиків додаткових програм соціального захисту населення. Доступність медичних та особистих даних дасть змогу автоматизувати страхування та покращити управління ризиками. Важливим напрямом розвитку ринку стане накопичення масштабних баз даних, у тому числі медичних, що буде важливим для здійснення андерайтингу та зменшення ризиків. Страховики вважають, що саме максимальне використання великих обсягів даних стане головною конкурентною перевагою та збільшення частки ринку для компаній зі страхування життя.

Список використаних джерел

1. *Залетов О. М.* Убезпечення життя : монографія. – К. : Міжнародна агенція «БІЗОН», 2006. – 688 с.

2. *Підсумки* діяльності страхових компаній України у 2003–2011 рр. / Офіційний сайт Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dfp.gov.ua/734.html

3. *Life* insurance 2020 : Competing for a future / Офіційний сайт PwC International [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.pwc.com/gx/en/insurance/publications/assets/pwc-life-insurance-2020-competing-for-a-future.pdf